

Hayat

*Hayata, daima hayata.. dünyaya
daha çok hayat katalım!...*

Nietzsche

Cilt VI. 15, Kânunuevvel, 1929. Sayı:145

YAZILAR VE YAZANLAR

Cuma pazar tatili
Hanım elinin kudreti
İsmet Paşanın nutku
Fransada iktisat
meclisi
Türk eserleri

*İhsan
Cevat*

*A. Emrullah
Nurettin*

Yolcu duygu ve
görüşleri
Ankara
Mazeppa
Hayat ve neşriyat

*Cevat
Celal Esat
Seniha Sami
Hikmet Şevki*

Müşahabe:

Cuma ve Pazar Tatili

Cüma ve Pazar tatili meselesi arasına gazetelerimiz sütunlarını işgal etmektedir. Kendileriyle iktisadî, siyasî ve içtimâî münasebetlerde bulunduğumuz garp âlemi, tatilini Pazara hasrettiği halde bizim tatilimizi başka bir günde yapmamız vaziyette bir aykırılık husule getirmektedir. Bilhassa ecnebî iktisadî müesseselerle sıkı bir temas muhafazasına mecbur olan iktisadî müesseselerimizin bu vaziyetten zarar gördükleri muhakkaktır.

Şunu kaydetmek isterimki bizde eskidenberi hafta tatili mes'elesi dinî bir mes'ele şeklinde telâkki olunmamıştı. Cüma gününün tatile hasrını istilzam eden hiç bir dini kayıt yoktu. Tatil mes'elesi ötedenberi bizde sırf içtimâî bir mes'ele mahiyetini haizdi. Hatta dükkân ve mağazaların Cüma günleri kapanması bile garp ile temastan sonra duyulmuş bir ihtiyacın neticesidir. Bazılarının zannı hlâfına olarak resmî dairelerimizin tatil gününün Cümaya tesadüf ettirilmesi

de eski değil yeni bir usuldür. Tarihlerimiz tetkik edilirse Tanzimattan evel Devlet dairelerinin Cümadan başka günlerde tatil edildiği görülür. Ezcümle Lutfü Tarihi 1247 (1831) senesi vukuatını kaydederken: « Ol vakit Babîâli ile bazı devairi resmiyenin tatilleri Perşembe ile Pazar günleri idi. » (1) diyor.

Lûtfü Tarihi 1246 (1833) senesi vukuatı arasında: « Eskidenberi Babıdefterinin Pazartesi ile Perşembe günleri haftada iki defa tatili mutad idi. Bir aralık tatil yalnız Pazar günlerine tahsis olunmuş idi. Mes'elei mısriye meşagili tatili bütün bütün tatil etmiş ise de meşagilin bertaraf olması münasebetiyle haftada bir defa Perşembe günleri Babıdefteride tatil icra olundu. » (2) diyerek resmî dairelerimizin Cümadan başka günlerde de tatil edilmiş olduğunu anlatıyor. Aynı eser, 1252 (1836) senesi vukuatını kaydederken de aynı mes'eleye dönerek: « O tarihe kadar

Babîâlide hafta içinde tatil için yevmi mahsus olmayup beher gün Babîâli açık bulunmak adet idi. Hazaini şahane memurlarının haftada bir gün tatilleri var idi. Buna kıyasen Babîâlide dahi Perşembe günleri tatil edilmesine karar verildi. Huzuru sadri azamde tertip oluna gelen divanı deavii şeriyenin yevmi mahsusu olan Perşembe günleri tatil münasebetiyle Salıya tahvil olundu, » (3) diyor.

Tanzimat devrine de yetişrek 1265 (1849) ve defat eden Ket-huda zade Arif Efendi hakkında yazılmış olan « Menakibi Ket-huda zade » atlı eserde Arif Efedinin babası Rumeli sudurundan Sadık Efendiden bahsedilirken: « Aslından aklâm ve devairi sairede Cuma günü tatili yokmuş. Hatta Cüma namazına bile Şeyhülislâmlar ve kazaskerler gidemezler, masalihi ibat ile iştigal ederlermiş. Ta ol zamane dekki Müşarünileyh Sadık Efendi Rumeli kazaskeri iken kazasker-

[1] Cilt 3, S. 173.

[2] Cilt 4, S. 100.

[3] Cilt 5, S. 55.

Hanım Elinin Kudreti

Bir kaç günden beri her kes birbirine şu suali soruyor:

İngiliz kaçta? Soranlara bakıyorum, hiç birisi borsa oyunile meşgul kimseler değil. Hepsi benim gibi maişetini işinin geliriyle temin ediyor. Bunun için bu endişelerin şahsî olmaktan ziyade umumî ve millî olduğuna şüphem kalmıyor. İktisatçı olmadığım için bu çıkıp inmenin esas sebep ve menşeleri hakkında esaslı bir kanaatım yok. Fakat bu işlerden anlayanların sözlerine yazılarına bakıyorum, hepsinin ortaya attıkları sebepler arasında ittifak ettikleri bir nokta var: İthalatımızla ihracatımız arasında fark. Gösterilen tedbirlerin de yine bir tanesinde ittifak var. İthalatımızı azaltmak, ihracatımızı çoğaltmak.

Bu sözler ve yazılar bana eski bir düşüncemi hatırlattı ve bende yeni bir fikir uyandırdı. Türk milletinin en şerefeli bir tarihî günü olan Lauzanne Sulhunun ferdasındaki günlerden birinde eski baba ocağında gündüz işinin verdiği yorgunluğu gidermek için bir sedir köşesine uzanmış hem kafamı dinlendiriyor, hem de bir kaç gün evvel imzalanmış olan yeni Sulh ahitnamesinin Türk milletini yükselttiği «hür millet» mertebesi-

ler Cuma namazına gitmek resmini icra ve âdet etmişlerdir.» (1) denilmesinden anlaşıyorki eskiden en yüksek dinî makamı temsil edenler bile Cuma günü resmî daireyi tatil etmeyi zarurî görmemişler, Cuma tatilini yakın zamanlarda kabul etmişlerdir.

Fikrimce tatilin Pazar gününe naklinde mahzur değil fayda vardır.

Ihsan

nin gururumu içime ıftiharla sindiriyordum.

Bu düşünceler arasında gözüm yüz yirmi senelik odanın tavanındaki oyma nakışlardan birine ilişti ve bu nakış beni başka bir fikir silsilesine sevketti. Bu tavanın ağacı şehrin civarındaki ormandan Türk elile kesilmiş, Türk ustalarının elile işlenmişti. Ustanın nakışı işleyen bıçağını düşündüm; bu şehrin meşhur Gül Ahmet çarşısındaki Türk bıçakçısının elinden çıkmıştı. Ustayı gözümün önüne getirdim. Önündeki deri göğüslük, sırtındaki mintan, ayağındaki pabuç, hasılı herşey ya bu şehrin, yahut diğer Türk beldelerinin bir iş mahsuli idi. Uustadan sonra o vakitler bu odada oturan ecadına karşımda bir geçit resmi yaptırdım. Ne dedemin ve ne de ninemin üstünde ve başında bu ülkenin dışından gelmiş bir şey bulamadım. Dedem Aankara sofu, ninem Harput gezisi giymişlerdi ve her ikisinin libasları zarif ve zevki selime uygundu. Hayalden hakikate döndüm, bir kendime bir de yanımdaki hayat arkadaşına baktım. Eğer üstünde ve başındakileri İngiliz fabrikaları geri isteselerdi Adem babamızın dünya yüzüne indiği kostümle bu sibiryeye sevgüne rekabet eden şehirde bir kaç gün sonra Zatürreden vefat edecektim.

Arkadaşım da Avrupa fabrikalarının talepleri karşısında benim elim akibetime uğrayacaktı. Ve o zavallı mukavemetsiz olduğu için ben onun matemini tutacaktım. Günün hakikatını burada bırakarak derhal zihnimi topladım ve Lauzanne zaferini temin eden ellerin bu iktisadî zaferi de temin edeceklerini düşünerek yeni bayramı beklemeğe başladım. Bu

gün de yeni cıdalın başladığını görüyorum. Zaferin muhakkak olduğu gibi yakın bulunduğu da kaniim.

Ancak Lauzanne Sulhune eren cıdal yolunun ve cephesinin önünde Türk erkekleri vardı. Yeni cıdalın önünde bu mevki Türk kadınınındır. Çünkü her yerde olduğu gibi bizde de erkek zevahirine daima kadının hükmüne ve zevkine göre şekil verir. Bu bir tabiat kanununun neticesidir. Tabiat kanunlarıyla de dikine mücadele edilemez. Türk kadını ne zaman Türk erkeğinin elbiselerinin ve eşyasının her şeyden evvel menşesine bakar ve bir Türk fabrikasının etiketini sorarsa o zaman Türk gümrükcüleri defterlerinde İngiliz kumandanlardan aldıkları vergi hanesini yekûnu sıfır görürüz. Fakat bu sıfırı görebilmek için Türk kadını evvela Fransız ipeklisine verdiği gümrük yekûnunu sıfıra indirmelidir. Bunu yapan Türk hanımının zerafetinden hiç bir şey kaybetmeyeceğine emin olması lâzımgeldiği gibi Manevî esaletine bir çok şeyler daha ilâve edeceğine de kani olması icap eder. Çünkü Çehreyi güzelleştiren her maddî ve sunî tedbirden bu manevî esalet bin kat daha kuvvetlidir. Bunu yapan her Türk kadını bir Türk erkeğini zenginleştirecek ve bu Türk erkekleride müreffeh bir vatan yaratacaklardır. Refahsa güzelliğin ilk şartıdır. Güzelliğe kavuşmak ta her kadının idealidir. Bu ideali tahakkuk ettirmek te Türk kadınının elindedir. Ancak bu ideal uğrunda çalışan el öpülmeğe layıktır. Yoksa Fransız ipekli ve dantelleri arasından uzatılacak el değil.

Ankara' 2 Kânunuevvel 929

Cevat